

PIRKKO SAISIO

Protisvětlo

—
Červená kniha loučení

HELSINSKÁ TRILOGIE
DRUHÝ A TŘETÍ DÍL

HOST

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU
je bez souhlasu nositele práv zakázána.

Tato kniha byla vydána s finanční podporou nadace FILI
This work has been published with the financial assistance
of FILI — Finnish Literature Exchange

Original title: Vastavalo

Copyright © Pirkko Saisio 2000

Original title: Punainen erokirja

Copyright © Pirkko Saisio 2003

Both books published originally in Finnish by WSOY

Published by agreement with Helsinki Literary Agency

Czech edition published by agreement with Livia Stoia Literary Agency

Cover design Jan van Zomeren

Translation © Jitka Hanušová, 2025

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2025

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-2723-6 (PDF)

ISBN 978-80-275-2724-3 (ePUB)

ISBN 978-80-275-2725-0 (MobiPocket)

Protisvětlo

PIIRKKO
SAISIO

Je pět hodin a svět zalitý zlatem.

Vrbovím, které do pár let vybagrují, se proplétá třpytivá mlha.
Bujná, čerstvě vzrostlá tráva se bezstarostně roší.

Vidím osobu v protisvětle.
Přes louku míří ke mně.

O několik let později na louce vyrostle Citymarket a zalijí ji
asfaltem, na němž budou rodinky o sobotách parkovat své
toyoty a datsuny i s labradorskými retrievery.

Ale do té doby zbývá ještě trocha času.

V Evropě je teď bláznivý rok, začíná bláznivé léto.

Starý Studentský dům v centru Helsinek obsadíme až na
podzim; v létě se stávkuje v Paříži. V Moskvě vyzbrojují tanky
a v Praze je pohřben císař nejeden; na vltavském dně kameny
se valí.

Tři náboje spí v zásobníku pistole, Rudi Dutschke v posteli
a kráva na louce. Na té louce vidím osobu, jak ke mně při-
chází.

Je první červnový den a pět hodin, svět zalitý zlatem.

Osoba je taky zlatem oděná, zahalená neskutečným mlha-
vým pláštěm, takže nelze rozeznat rysy tváře.

Poznám ale ty rozbolavělé kroky.

Boty má vyzuté a já si vzpomenu, jak chodidla, která se celý večer tísnila ve zbrusu nových střevících, ranní rosou zkřehla.

Teď se zastaví.

Zastaví se a naslouchá zpěvu brzkého strnada.

Soustředěně stojí a rozkošnický přivírá oči, podle toho poznám, že si tento okamžik i poslech plně uvědomuje.

Teď si položí ruku na srdce.

Na prstu visí bílý plastový sandál na vysokém podpatku, nedávno zakoupený.

Teď ruku chvatně spustí a ruka neví co dál. A tak se schová, pohoršená, do stínu krémových, nedávno spíchnutých šatů.

Příliš se hlídá, a trpí tím.

O uznání žebrá u sebe sama, a proto se nikdy nenasytí.

Teď ale utrhne ospale svěšenou strdivku a rychle ji promění ve větu: Strdivka spí krátce, ale hluboce.

Tou větou se nadchne a hlasitě, bez ostychu zpívá strdivce, strnadovi a jasně žluté ranní obloze:

Ne, ne, běda ti, zapiš si za uši: Po trávníku šlapati a opice krmiti se nesluší!

Zpívá hlasem Kristiiny Hautaly a na krátký, osudový okamžik zapomene na rozměry svého neforemného těla.

Rozbolavělýma nohama učiní několik vyzývavých tanečních kroků a klesne na mysli.

Stojí přede mnou.

Dívá se mimo mě, protože mě nevidí.

Spěšně ustoupím, neboť se nechci vystavit soudu jejího nemilosrdného pohledu.

Dívá se do dálky.

Vidí obzor, to je jisté. Při pohledu odsud je zhruba v místě, kde lávka pro pěší odděluje čím dál víc blednoucí svítání od čerstvě natřeného přechodu pro chodce.

Ale ona nic z toho nevidí, protože její obrazový repertoár se skládá ze stinných roklek Lucy M. Montgomery, na jejichž dně pučí plané jabloně a slavíci musejí celé noci zpívat až k zalknutí.

A teď slunce vklouzne do své podoby.

Mlhavé zlato zkrystalizuje, zevšední.

Ovine se jí kolem zbrusu nového řetízku se vzorem Bismark na zápěstí, zvýrazní módní světlý akvamarín na prostředníčku, zhasne jí v očích a veledůležitá lyra maturantské čepice se jí přes černý samet otlačí do čela.

Skočí přes příkop na asfalt.

Osamělý taxík u ní nejprve přibrzdí a pak přidá plyn.

Mine ji potácející se pár bílých maturantských čepic. Dívka, která si uvázala mladíkovu kravatu kolem ruky, jí popřeje ještě hezkou zábavu.

Odpoví dívce úsměvem, ten jí téměř rozjasní tvář, náhle se ale cítí znavená, těžká jako z olova.

Sundá si čepici.

V nalakovaných vlasech jí zanechá obtisk. Řasenku má rozpitou po lících jako černý závoj.

Na bolavé nohy si zase nazuje boty, co ji tlačí.

Už je skoro doma a v čepici se jí domů nechce, protože

předchozího večera sledoval táta televizi s igelitovým sáčkem na hlavě.

V sáčku byla moje maturitní čepice, která mně osobně byla fuk, ale táta takovou nikdy neměl, i když zrovna on by si ji zasloužil.

RÁNO V CHRÁMU

Ti z východu mají vždycky zpoždění, protože nikoho z těch, kdo rozhodují, nenapadlo zamyslet se nad cestou.

Nejprve strhli dřevěný most na ostrov Kulosaari. Za tamními dřevěnými vilami pak na protějším břehu vystavěli novou čtvrť Herttoniemi, a jakmile na nových zahradách zapustily kořeny první sazenice a zjara vypučely listy a obsypaly se bílými kvítky, přesunuly se bagry a jeřáby dál přes starou silnici vedoucí do Porvoo.

Vykáceli les, jabloně vyvrátili i s kořeny uprostřed opylovacího období a vilkám natřeným na červeno, žluto a modro zasadil bagr smrtelnou ránu. Vznikly nízké, krabicovité činžáky v Roihuvuori.

Stará Porvoontie se dál volně klikatila mezi průmyslovými halami, trafostanicemi, poli a přes zahrádkářské kolonie několik kilometrů do Puotily, kde vyrostl další bílý a hranatý legoland.

Hospodářské změny v šedesátých letech přilákaly ze severovýchodu, východu a jihovýchodu na okraje Helsinek nové obyvatele v produktivním věku, takže v Kontule a Myllypuru

vyrostly po varšavském vzoru obrovské betonové bunkry, spolykaly hromady lidí a z jejich nejvyšších pater vypadaly tu a tam zapomenuté lesíky jako neduživé mechové bobky.

Vyrašily čtvrti Puotinharju, Mellunmäki, Itäkeskus, Vuosaari a Rastila.

A stará cesta na Porvoo, nad jejíž kapacitou nikoho nenapadlo se zamyslet, se dusila výfukovými plyny, zkroušeným kvílením klaksonů a smradem pálených pneumatik.

Ráno co ráno, večer co večer po vozovce chorobně skvrnitě nažloutlými pouličními lampami sebou v nekonečném pásu netrpělivě cukaly moskviče, mini morrisy a ify.

Vrata mají jemně zdobenou mosaznou kliku.

Pod klikou je zámek, který přesně deset minut po osmé zaklapne, každé ráno.

Vrátný v tmavomodré uniformě se zašlými kovovými odznaky na límci zavírá dveře...

Ne, to si pamatuju špatně.

Uniformovaný vrátný otvíral dveře až na univerzitě, o osm let později.

Vrátný na škole v Kalliu má tmavomodrý vlněný kabát s úhlednými záplatami na loktech a smutný, důvěryhodný výraz hrobníka.

Svou službu vykonává precizně a s vážností a nesmělé klepání, přidušené nadávky i troufalé okopávání vrat ho nechávají chladným.

Připojuju se k tichému, promoklému houfu opozdilců.

Prší těžké, neslané slzy.

Purpurové, tmavohnědé a černé svrchníky opozdílců bobtnají vlhkem. Ledové proudy vody se valí do tartanových kabelek, tmavomodrých námořnických brašen a – jémine — do dřevorubeckých batohů. Ty patří dvěma nebohým bratrům, co se přistěhovali z venkova.

Batohy už nikdo nenosí ani si nedává k obědu chleba s uzeným, kromě těch dvou nešťastníků, kteří se lopotí do svahu Ässärinne tu v zimních botách, tu v gumácích, v potu tváře, s baretem na hlavě. Mluví jakýmsi nesrozumitelným nářečím, páchnou voskem na boty a mokrou vlnou a ani nevědí, zda jsou dvojčata, nebo ne.

Probudila jsem se o půl sedmé, dočista zmrzlá, máminy obvyklé otázky ohledně kávy nebo čaje nebo aspoň krajíce chleba jsem nechala bez odpovědi.

Sundala jsem si z hlavy plastové natáčky a natupírovala si vlasy.

Na mámin příkaz jsem si stáhla silné podzimní nylonky a navlékla si jiné, na nichž neujižděla oka.

Hodinu a čtvrt jsem proseděla na zadním sedadle moskviče v nervózní koloně aut, která kolem sebe rozstříkovala bláto z kaluží, a už před mostem z ostrova Kulosaari mi bylo jasné, že se zase opozdím.

Marně jsem žadonila, abych se namísto první hodiny mohla jít natáhnout do chladného sklepa tržnice na bedny od banánů.

Táta se dovtípil, že první hodinu mám aritmetiku, a když jsem mu dala s jedovatým úsměvem najevo, že aritmetika jsou prostě obyčejné počty, udělal mi únavnou přednášku o důležitosti počtů pro ty, kteří se v dospělosti vydají na obchodnickou dráhu, ať chtějí, nebo ne.

Při tátově lekci jsem si nepozorovaně zacpala uši a představovala si, že jsem v přítmi chladného skladu, kde se mísí vůně hniječihó ovoce a čerstvě upražené kávy.

Na vratech vedle mosazné kliky jsou malá okénka z broušeného skla.

Za nimi stoupají do bledě žlutého světla strmé ponuré schody.

Nahoře na schodišti je další pár dveří, přes jejichž sklo vidím pomalu a nepřerušovaně proudit zleva doprava průvod: zablácené kožené holínky sahající až ke kolenům, dlouhé terylénové sukně, tmavě šedé kalhoty s ostře nažehlenými puky i ohrnutými nohavicemi, kancionály, vysoko natupírované vlasy, zachmuřené pohledy, tajně nalakované nehty.

Schovám se.

Nechci s nikým mluvit.

Vlhkost z promočených vlněných rukavic mi v ledových kapkách stéká na odhalená zápěstí.

Zpoza zavřených oken obřadního sálu se rozléhá táhlý žalm.

Na ulici doléhá jako tlumené pobrukování, jímž se proplétá povzbudivý pisklavý hlas některé z učitelek.

Ale

náhle se zavřené okno otevře.

Poznávám buclatou ruku, která se natahuje po okenním háčku. Za čtvrt hodiny se chopí bílé křídly a nakreslí na tabuli spleťte řady čísel, plusy, minusy a rovnítka.

Vyžadují odpověď a tu já pro ně nemám.

Zamlklý mokrý dav se probere a cpe se ke dveřím, protože na tlumené světlo auly co nevidět vynesou první omdlelou osobu.

Skleněná tabulka se zapaří mým dechem.

Otřu ji rukávem a přimhouřím oči.

Jako první uvidím svetřík, ach, krásně krémový, z angorské vlny, pak dlouhou tartanovou sukni, z níž trčí hubená lýtka bez vůle.

Zatají se mi dech.

Moje nejlepší a zatím jediná kamarádka leží osamocená na mrazivě studené podlaze jako oběť lhostejného obřadu.

Zacloumám mosaznou klikou.

Vím, že se dveře neotevřou.

Uvědomím si, že okolní stádo opozdílů, kteří se jeden druhého straní, na mě zírají; vychutnávám si to.

Hrdlem mi stoupá pláč a ranní mlha mi spolu se slzami utvoří na tváři kapku.

Okázalým gestem ji hřbetem ruky setru.

Ale

teď se vedle angorského svetříku zastaví černé kožené boty na podpatku. Z nich vyrůstají nylonové sloupy a odkudsi z výšin se vynoří krvavě rudě nalakované nehty, aby něžně, ach, jak přeněžně, odhrnuly z čela omdlelé dívky světlé kadeře.

Proč

nemůžu být já tou obětí, co se svezla na kamennou podlahu a o niž zbožňovaná osoba s rudými nehty tak úzkostlivě pečuje?

Rozhodně bych neudělala tu chybu, že bych právě teď otevřela oči a rychle si přetáhla sukni přes kolena.

Omdlelá se postaví, to bych taky neudělala, a rudé nehty položí ochrannou ruku na důvěrně známé hubené rameno.

Proč nejsem chudokrevná a hubená a bledá?

Proč nedokážu omdlít?

Vymění si slova, která neslyším, a úsměvy, z nichž jsem vyloučena.

Zbožňovaná je vůbec dneska ráno úžasná: sehne se pro zpěvník, který o několik metrů odletěl, a podá ho probrané dívce, jako by byly blízké přítelkyně.

Za mnou se chichotají bratři v baretech.

Poníženě ustoupím ode dveří.

Mlha se rozdrolí do nového všedního dne.

Ceremoniář ve spravovaném vlněném kabátě otevře s vážnou tváří dveře chrámu.

Skupinka páchnoucí jako mokrá pes a navlhlé kožené botky ukřivdění zapluje do šera chrámu, já poslední.

Sedí ve vlaku s finsko-německo-finským slovníkem na klíně.

Na sobě šaty značky Marimekko jemné oranžové barvy zapadajícího jarního slunce. Mají cínové knoflíčky a spoustu malinkatých kapsiček.

Nic v nich není.

Za okny se mihají zteplilé švýcarské lesy připomínající bujné parky.

Má potíže je sledovat, protože jí opuchly oči.

I nohy má oteklé k nepoznání následkem toho, že se na trajektu, oblečená ve zbrusu novém kostýmku k maturitě, dva dny vyvalovala na lehátku na žhnoucím slunci počínajícího léta.

Je spálená a pokožka ji bolí.

Bojuje se strachem, aniž si to uvědomuje. Proto má názor na všechno, co vidí, i na Švýcarsko, kam ji před necelým dnem dovezl vlak z Hamburku.

Švýcarsko je stará panna, co sedí uprostřed Evropy na prdeli, to jí řekl kmotr, když slyšel, že se právě tam přihlásila na letní brigádu.

Ona takhle uvažovat nechce. A tak si formuluje odpověď na otázku, které bude záhy čelit: Ano, Švýcarsko je moc krásná země, ale finská příroda je jemnější.

Ověří si ve slovníku slovo jemný. Německy je to *weich*, jemnější pak *weicher*.

Do obecné školy chodila v padesátých letech a do měšťanky v šedesátých.

Naučila se, že Finsko je ta nejkrásnější země na světě; proto si na obranu proti přesile nepřekonatelně majestátní přírody za oknem bere slovník.

Stromy ve Finsku jsou drobnější, teda menší, *kleinere*, zato jezer máme desetitisíce.

Světlo je jiné, *nicht wie hier*, žluté a tvrdé. Často je šero.

Znova vytáhne z kabelky pouzdro s řasenkou.

Pokradmu se prohlédne v malém zrcátku.

Barva tváře se nezměnila.

Je tmavě fialová.

Pod pravým okem, na tom nejopuchlejším a nejbolavějším místě, má prasklý puchýř, z něhož vytéká čirá tekutina.

Listuje slovníkem.

Hledá německou podobu pro odvážnou větu: Z obličejů mi vytéká voda jako Ježíšovi z boku.

Její situace je následující:

Devatenáctiletá absolventka střední školy se rozhodla prožít život jako ředitelka švýcarského sirotčince.

Obeznámila se s teorií o sirotčincích od Heinricha Pestalozziho. Což znamená, že si v časopise *Reader's Digest* přečetla podbíživý článek o Pestalozziho vesničkách ve Švýcarsku, kde sirotci žijí v domáckých podmínkách, které jsou ovšem oproti běžnému rodinnému životu zajímavější.

Kromě toho osmkrát zhlédla film *Za zvuků hudby* a zcela se ztotožňuje s blondatou a ladnou Julií Andrewsovou, která se sama bezdětná stává zbožňovanou nevlastní matkou šesti okouzlujících dětí.

Taky chce být uctívána.

Aniž si to přizná, správně tuší, že bezbranné děti jsou těmi nejvěrnějšími zbožňovateli.

Švýcarskou krajinu, její vlídnost a rozlehlost, zná z ptačí perspektivy, z toho, jak Julie Andrewsová na rozkvetlé louce otevírá náruč a své srdce závratnému životu.

Ucítla už i Švýcarsku vlastní vůni: má v sobě trochu prachu z knihovny a hodně alpské růže a kozího mléka; *Heidi, děvčátko z hor* přečetla nespočetkrát.

Zapadající slunce prosvěcuje parky zářivým purpurem. Vlak z Basileje přisupí na nádraží v Bernu.

Kufr je těžký, přestože je z koženky.

Půjčila si ho od otce, na jedné straně má rýžákem nedokonalé vydrhnutou nálepku se stalinistickým logem filmového studia Mosfilm, na kterém atletický muž a zrovna tak atletická žena se zdviženýma rukama vzdorují kapitalismu a větru.

Stojí na nástupišti s kufrem u nohou a snaží se nemít strach.

Vlaky vjíždějí do nádražní haly.

Napjaté úpění vagonů, nepřetržitý povyk lidí a pronikavé hvízdání píšťalek se klenou jako kopule, pod níž se ona bezmála utápí.

Tři dny cestovala sama, mlčky, spálená a teď čeká, že ji tu někdo vyzvedne, aby mu mohla říct: Ano, Švýcarsko je velice krásná země, ale finská příroda je jemnější.

Jenže nikdo nejde.

Nikdo se na ni nedívá s radostným očekáváním.

Stojí na nástupišti s kufrem u nohou a čas jí utíká.

Chce se propadnout do tiché elipsy času, pryč odsud, od tohoto okamžiku, jenž hrozí, že ji svou nepřemožitelností zdrtí.

Stojí na nástupišti s kufrem u nohou a nechá se lomozem nádražní haly odnášet pryč z času a prostoru, na hony daleko.

Představuje si, že je doma, ve svém prvním domově, na okením parapetu.

Na něj se bez obtíží vleze, leží se zavřenýma očima, máma přes ni přehodí utěrku čpící pracím práškem Suno, přikryje ji jako ostatní vdolečky, které čekají na plechu.

A pod zavřenými víčky ji čeká další blaženost: čistý bílý zvuk, když táta s mámou skládají právě vymandlované ložní, pod nímž leží se zavřenýma očima.

A za zavřenýma očima ji čeká nová blaženost: vznáší se v teplém vánku na pokraji spánku. Cítí dělnické cigarety, svářecí hořák a čerstvě nažehlený límec obleku.

Pootevře oči a přes dědovo rameno uvidí černou klenbu oblohy posetou zářivými hvězdičkami. Hvězdy jsou i na babiččiných nedělních šatech s lesklými puntíky. Za uchem babičce vykukuje ostrý srpek měsíce.

Zavře oči a pod zavřenými víčky ji opět čeká blaženost: arabská noc, splašení koně a muži s turbany, jimž v náruči

visí jako mátohy bělostné ženy. Jsou to Sabinky, ona neví, kdo jsou Sabinky, ale teď je unášíjí.

Hluk v nádražní hale utichne.

Přednosta stanice, který má na hlavě cizokrajně vyhlížející čepici a pod nosem knír, jaký finští železničáři v bláznivém evropském roce zaručeně nenosí, kolem ní lhostejně projde a za chůze si vytrhává žmolek z nohavice.

Kufr jí stojí u nohou jako starý věrný pes.

Sladce zívne a odmítá si připustit beznadějnost situace, protože

ačkoli jsou její plány romantické a natolik dětinské, že by mohla být právem považovaná za neslušného člověka, jak by to vyjádřil otec, nebo za trdlo, jak by to vystihl děda, projevila na druhou stranu hodně zarputilosti a praktičnosti, když si sama dlouhou korespondencí s různými úřady v němčině vybavila, aby mohla stanout na tomto opuštěném nádraží.

A tak

se odhodlaně chopí svého kufru a

za půl hodiny stojí v nacpaném příměstském vlaku mezi Bernelem a malým Münsingenem.

Je odpoledne a slunce těžká rumělka.

Obličej jí bolí a nenápadně si musí papírovým kapesníkem utírat čirou tekutinu, která jí vytéká z rány.

Domy podél železniční trati vypadají jako zduřelé kukačkové hodiny a chtě nechtě se jí musejí líbit.

Na mostě pro pěší nad nádražím ji čeká oplácaná dívka.

Ta jí podá ruku a pozdraví, po švýcarsku, a jí najednou prolétne hlavou vzpomínka z uplynulé zimy: Máme doma

večírek a sedíme na zemi, všichni bez výjimky, protože křesla i pohovku jsme přesunuli na balkon.

Jsmo opilí, ale spíš životem než lahví zteplalého levného Bordeaux Blanc, které nám prudce stoupne do hlavy a vyvolá jednak rychlé politické probuzení, jednak hluboké celoživotní přátelství mezi všemi spolusedícími.

Přisaháme ve jménu Marxe, Lenina, Engelse a kdo že to k nim ještě patří, že nikdy, za nic na světě nedospějeme natolik, abychom si při setkání začali podávat ruce.

Jinou vzpomínku nemá, nemůže, protože ji mám já: Po čtvrt století se potkáváme znova na vánočním večírku pořádaném Timovou advokátní kanceláří, horlivě si podáváme ruce a představujeme se, protože roky nás semlely k nepoznání.

Dívka jde před ní a táhne její těžký kufr.

Jmenuje se Renate a okolo omamně voní čerstvě posekaná tráva.

V duchu si napíše větu: Večer se ochladilo a vítr přivál zdálky vůni pelyňku.

Neví, co je to pelyněk, ale v literatuře, v té dobré, bývá po večerech cítit jeho vůně.

Renate šlape do kopce jako mula, vytrvale a trpělivě.

Kadeře na zátylku vlhnou potem. Mezi černými vlasy lze rozeznat i šedivé, přestože dívce nemůže být víc než sedmnáct.

Domy v Münsingenu taky připomínají kukačky.

Nikde není žádná špína ani odpadky.

Jiřiny, tygrované lilie a lví tlamičky stojí v řadě jako vojáci; z ofiny čerstvě zastřižených hlohových plotů netrčí jediný přebytečný pramínek.

Ovšem před starým mlýnem z červených cihel se rozkládá kalný rybník, v němž se čvachtají zabahněné kachny.

Náhle si připadá jako doma a řekne, německy: Švýcarsko je velice krásná země, ale finská příroda je jemnější.

Weicher.

Viel weicher.

Renate se otočí. Pod hranicí černých vlasů má perličky potu.
„*Du rauchts?*“

Z intonace chraplavého hlasu vyrozumí, že jí položila otázku.

V duchu obrací stránky slovníku. Potřebuje něco?

Ne, potřebovat je *gebrauchen*. Takže *rauchen*...

Pro jistotu nejprve zakrouťí hlavou a pak přikývne.

Renate se zasměje.

Má málo zubů a nad horním rtem jí raší knírek.

Gestem ruky napodobí kouření.

A ona si najednou vzpomene: *to smoke*, teda *to rauch*, vlastně *rauchen*.

Z kabelky, kterou si nese sama, vyloví krabičku cigaret značky Colt.

Renate vyděšeně zakrouťí hlavou: tady ne, *nicht hier*.

A odvede ji do úkrytu pod velkým dubem.

Dub se potí v odpoledním prachu, tak jako ona, když zapaluje sirkami Sampo cigarety, což zřejmě zůstane jejich společným tajemstvím.

Kachny čvachtavě kvákají.

Z kalné vody odstartuje první večerní letka hmyzu.

Někde poblíž se otevřou dveře a jazykem, ve kterém nepozná ani němčinu, volají kohosi dovnitř k jídlu.

Kapitán kropí trávník zelenou gumovou hadicí.

Vedle trávníku se vlní bazén s betonovým okrajem a ani domy nevypadají jako švýcarské chalupy se sedlovou střechou, jak je líčili v článku o Pestalozziho vesničkách.

Připomínají spíš helsinskou Puotilu nebo stavby z brožur Svědků Jehovových.

Jsou to řadovky s plochou střechou a vděčné sirotky není vidět ani v bazénu, ani jinde.

Zato Kapitán má šortky, z jejichž nohavic čouhají mužně chlupatá lýtka.

Pečlivě utáhne kohoutek zahradní hadice, utře si ruce do modrého čtverečkovaného látkového kapesníku, složí ho podle nažehlených záhybů do kapsy a podává jí ruku:

Mysleli jsme si, že se vůbec neodvážíte dorazit.

A následuje spousta smíchu a vysvětlování ve švýcarštině: Jistěže Kapitán na nádraží v Bernu byl, i se svým terénním vozem, a dokonce v uniformě Armády spásy, ale neodvážil se oslovit žádnou z cizokrajně vyhlížejících mladých dam, protože žádná z nich se netvářila tázavě, natož ztraceně.

Po spoustě smíchu a vysvětlování ji zavedou do řadového domku a představí paní Kapitánové, která má živelnou trvalou a ještě živelnější úsměv, a ona se v té chvíli neodvažuje naslouchat varovnému výkřiku svého podvědomí, i když právě kvůli paní Kapitánové musela kouřit tajně pod stoletým dubem a vycucat pastilku proti kašli s příchutí švýcarských bylin, co jí nabídla Renate.

Poté co ji zavedli do jejího pokoje, který připomínal student-skou kóji středoškolského internátu,

a poté co po sobě nechala přiměřeně dlouho stékat vodu ve společných sprchách, rozhodně nechtěla, aby drahá řasenka přišla vniveč,

a poté co si uložila už pomačkané oblečení do oprýskané mahagonové skříně,

může se jít podívat na sirotky.

Dnes mají třešňový den.

Dozrály první třešně toho léta. Sirotkům, které svolali k jídlu, visely za stopky na uších.

Švýcarští sirotci mají husté vlasy, někteří zrzavé, tak jako její milovaná Anna ze Zeleného domu, a taky výrazné obočí.

Ona si vlastní obočí musí malovat řasenkou.

Žádné totiž nemá, jen tu a tam roztroušené jednotlivé chloupky.

Máma moje obočí oplakala, teda to, že žádné nemám, a teta Ulla zase moje nehty, protože je mám kulaté, ploché a třepí se.

Když mi bylo devět, koupila máma v lékárně u parku Karhupuisto ricinový olej a po tři roky mi každý večer jeho špuntem potírala obočí ve víře, že zhoustne.

Teta Ulla mě občas krmila tabletkami vápníku a po sauně mi odstraňovala kůžičku na nehtech těmi svými, pevnými a jasně červenými.

Ale

sirotci mají nehty a chrupavčité nosy a jasně zahnuté rty a třešňově červené třešně na uších, takže

ona si při večeři u jídelního stolu připadá bezvýrazná a neohrabaná.

Podávají se pečené vepřové kotlety s dušeným špenátem a chrupavčití sirotci talíře ochotně vybílí, až

se jí zasteskne po světlovlasých bledých finských dětech s rozštěkanýma očima, které přesouvají příborem kousky kabanosu v guláši z jednoho okraje talíře na druhý.

Švýcarské děti jsou krásné, *sehr schön*, ale finské děti jsou tak nějak jemnější, *viel weicher*, tak jako finská příroda, která se touhle denní dobou přikrývá mlhavým soumrakem.

Stojí u okna.

Měsíc se vyloupne zpoza buků a topolů; ze strouhy se ozývá slabé kvákání.

Geometrické řadovky, o nichž sní Svědci Jehovovi, splynou s milosrdnou tmou.

Světla zhasla, jen na Kapitánově patře probleskuje neposedná modrá zář televize.

Voní pelyněk, a pokud ne ten, tak sladký vemeník a naklíčená pšenice.

Stojatá voda v bazénu se třpytí ve světle měsíce, a

kdyby neměla obě líce v nesnesitelné křeči, usmála by se pro sebe, protože

s temnotou nastává první noc jejího právě začínajícího života.

Červená kniha loučení

PIIRKKO
SAISIO

Dveře se musejí otevírat; a potom i zavírat.

Nesmíš zapomenout zavírat za sebou dveře. Nesmíš zapomenout dýchat.

Při odchodu z domova musí člověk:

Zavřít okno v kuchyni.

Zkontrolovat, jestli nejsou zapnuté plotýnky na sporáku.

Dýchat.

Zvednout jízdenku na autobus, která upadla na zem v obýváku.

Jít do ložnice, odkud vynesli již nepotřebnou manželskou postel do stěhovacího auta.

Všimnout si na podlaze, kde stávala postel, kočičí krve.

Nezapomenout dýchat.

Zhasnout světla. Zavřít dveře.

7. 8. 2002

Vedro spaluje kůži i boky hliníkové lodi, vzduch se vlní jako voda.

Ale voda je tu průzračná, průhlednější než vzduch, jen lehce nazelenalá.

V hloubce povlávají chaluhy. Okounek, kterého vyděsí můj stín, zapluje do úkrytu pod kámen.

Honksu skočí bosýma nohama na rozpálená skaliska.

„Pozor na hady!“

To se říkává vždycy, když přirazíte ke vzdálenému ostrovu.

Pozor na hady.

Pamatuj, že si musíš dávat pozor na hady.

Hlavně nezapomínej na hady.

Na ostrovech není radno zapomínat na hady, protože pokud se tak stane, byť jen na chvíličku, vmžiku se nějaký objeví.

Zaleskne se na loňských nánosech rákosu v puklině mezi skalisky vysušenými vedrem a ani se nehne. Černá šupinkatá kůže se leskne; i oči připomínající kapky fermeže se lesknou.

Povaluje se v puklině mezi skalisky a ohrožuje celý ostrov, protože není sám.

Pod kameny a sukovitými kořeny stromů, v rákosinách šustících suchem, kolem hnilobných, černě vyvěrajících močálů jsou jich stovky.

Není je vidět, ale jsou tam.

Někde, pod nohama, tam jsou.

Skupina ostrůvků se nazývá Pentinletot, Penttiho Slatě.

Nikdy předtím jsme tu nekotvily, na protějším Sammo ano, ale tady ne. Tady nikdy.

Ani z doslechu nevím o nikom, kdo by tu přistál, o nikom z ostrova Lyökki.

Někdo určitě, ale nedoneslo se mi to.

„Náročnej ostrov.“

„Krásnej. Je to krásnej ostrov.“

„Ale náročnej. Obtížně se tu chodí. Prej.“

Vytáhnout člun za příď na skaliska jde snáz, když si nejprve namočíme ruce, abychom se nepopálily o hliníkový bok lodi.

Rozpálené je i hladké skalisko. Pro piknikovou termotašku se nám nepovede najít stín, s sebou ji vzít nemůžeme, protože toho neseme už hodně.

Lahve s vodou.

Pro obě.

Lahve s vodou se pronesou, když se máme procházet po ostrově vystavené nemilosrdně žhnoucímu slunci.

Voda se nehýbe, ani vzduch.

Slunce ano, to se pohybovat musí, protože čas plyne. A ten plynout musí, tak je to ujednáno.

Ale slunce nevypadá, že se hýbe.

Z nebeské pláně vysílá spalující nenávist sem na ostrov, o němž si nikdo nepamatuje, že by na něm kdy kdo přistál.

Slunce nikomu nedovolí pohlédnout zpřímá do jeho záře, stejně jako Bůh. Troufalce oslepí, stejně jako Bůh.

Ale tento nehybný nevraživý ostrov nemlčí.

Za zimy zmlkne, pod sněhovou příkrývkou snad.

Možná že tehdy ale praská led, bez ustání.

Na otevřené plavební trase troubí loď. Anebo možná netroubí, proč by měla, ale motor jí v pravidelném tempu funí.

Možná po sněhu opatrně našlapuje zajíc a drápky zanechají na ztvrdlých závějích mělké škrábance. Možná je to nakonec liška nebo rys.

Možná někdo projíždí kolem na lyžích, člověk, ohlédne se a zapíská na svého psa. Pes možná zaštěká v odpověď.

Tehdy je sluníčko tlumené, schované za oponou oparu, lhostejné.

Ale teď ne. Teď není.

Rybáci a raci vřeští v blankytu vybledlém sluncem. Skoro nejsou vidět, létají vysoko; jasno nepolevuje. Mezi nimi hrčí letadlo stejné velikosti. Komárů je spousta a jejich zvuků — slabých, vytrvalých, neodbytných. Kolem hlavy mi vytvoří závoj, vzdušný, sladěný s mými frenetickými pohyby.

Vody už je málo. I v těch nejhlubších prohlubních mezi skalisky to čpí bahnem a slatinou, jimž na povrchu klototá zelenkavě černý, nervózně se hemžící koberec. Miliony tvorů, nedokážu pojmenovat ani jednoho z nich, jim to nevadí, bojují o životní prostor. Nechybějí ani hadi. Někde tu jsou a je jich hodně. Nevydají ani hlásku, ti hadi.

*Kdo umře v pustině,
ten umře nadobro,
slunce tou hlínou je,
jež kryje jeho hrob.*

„Nechoď sem!“

Honksu zvrací do moře. Zpoceně triko se jí přilepilo na záda a ruku, již svírá hranu skaliska, má spálenou od slunce.

Jdu tam.

Mezi dvěma kameny leží tuleň.

Na zádech a se zadními ploutvemi ve vodě.

Tuleně jsem viděla v televizi, v akváriu a v moři.

Je to zakulacený a vlhký tvor. I oči má kulaté a vlhké a k tomu čiperné vousky.

Uši nemá, teda ušní boltce. V místě uší má otvory, těmi slyší a dokáže je zavírat a otevírat, tak jako umí zavírat a otevírat nozdry.

Ústa má taky, ale zuby asi ne, protože většinou mívá pusku zavřenou, dokonce i když vypadá, že se usmívá.

Slyšela jsem tuleně kašlat, v moři.

Ale tenhle leží na zádech mezi dvěma kameny a v břiše má díru.

Tlamu dokořán, jako by křičel.

Uvnitř spoustu dlouhých žlutých zubů, podobně jako vlk.

Na skvrnitě kůži na břiše sedí vrána. Zobák má od krve.

Smrdí tu smrt, ne frézie, kaly nebo šeřík, ani kov varhanních píšťal, papír kancionálu nebo parfémů smutečních hostů.

Smrdí tu smrt stejně jako je cítit v Bangladéši nebo Indonésii. Jako na smetišti nebo jako smrdí kapsička mletého masa pro kočky zapomenutá na stole na chatě.

*Kdo umře v pustině,
ten umře nadobro,
slunce tou hlinou je,
jež kryje jeho hrob.*

Ale to potrvá.

Potrývá, než slunce spálí tuleně na křehkou bílou kostru, kterou vítr roztrousí po ostrově. Možná jednou někdo objeví

vodou a větrem omletý krční obratel a odnese si ho domů, do města.

I já mám jeden takový pod skleněnou deskou stolu. Domnívala jsem se, že je z lidské páteře. Že obalený svaly vstoupil na palubu lodi Estonia a po jejím potopení ho voda odnesla k Lyökki a na břeh ostrůvku Ärväskivi, kde jsem ho našla zahrabaný v písku.

Ale na Turkuské univerzitě jej prozkoumali a potvrdili, že patří tuleni, úplně jinému než tomuhle se žlutými zuby a dírou v břiše.

Ostrov se nedá obejít.

Ze severovýchodu, severu a severozápadu jsou skaliska hladká a na západní straně jsou taky ještě schůdná. Ale jižní břeh pokrývá vazký žlutý sliz. Voda je nízko a kameny kloužou. Na východní straně se nacházejí příkré útesy a tenký pruh pobřeží je až k vodě posetý břízkami o výšce člověka.

Uprostřed ostrova je vřesovisko, porostlé jalovcem plazícím se vztekle při zemi a vřesem vyšisovaným do cihlově oranžové.

A pod vřesem je kamenné moře, mohlo by být, a mezi kameny hadi.

Stojíme na kraji vřesoviska, pot štípe v očích, když vtom zazvoní telefon.

Volá Touko Siltala. Můj nakladatel.

Kromě něj se z telefonu ozývá hukot dopravy na helsinské třídě Bulevardi, auta a další auta, skřípění tramvají a rovnoměrný ševl řeči. Touko má určité otevřené okno do ulice.

Ve městě, na Bulevardi, musí být hic.

„Ohledně toho vzkazu, cos mi nechala.“

„Je tu zdechlej tuleň,“ řeknu.

A Touko (zmatený, pokouší se zaujmout stanovisko):

„Aha, aha.“

A já:

„Někdo ho zastřelil. Má díru v břiše.“

A Touko (snaží se dostat k věci):

„Neříkej. No jo. Co se týče té zprávy...“

A já (vím, že bychom teď měli mluvit o rukopisu, ale nedokážu se přemoci):

„I jinak je to neuvěřitelný ostrov. Nikdy jsme tu ještě nebyly.“

„Nepovídej.“

„Jo jo.“

A Touko (jemně si odkašle):

„Tys teda přišla o část textu, je to tak?“

A já:

„Tady je absurdní mluvit. Je to tu, jako kdyby se země zrovna rodila.“

A Touko zase:

„Aha, aha.“

Ztratila jsem knihu s názvem *Červená kniha loučení*. Úplně celou.

Napsala jsem knihu s tímto názvem a potom (v pět ráno, kdy je slunce dosud ještě výhružně červené) jsem se dlaní opřela o klávesy, jejichž názvům nerozumím.

Text zčernal a nedal se přečíst. Chtěla jsem se té černé zbavit. A taky že zbavila. Stiskla jsem klávesu Del.

Během dopoledne, než jsme vypluly na tenhle ostrov, jediný, na který se v takový den dá, se na můj počítač přišlo podívat mnoho lidí.

„Takže je ztracený?“

„Jo.“

„Kolik stran?“

„Všechny.“

„Celá kniha?“

Celá kniha.

„Přišla jsem o celou knihu.“

Po ukončení hovoru ostrov zevšední.

Poprvé za celý den se podívám na hodinky. Je za deset půl čtvrté.

Světlo se změnilo; slunce se hnulo z místa a pálí teď zešikma.

„Vyrazíme nazpátek?“

„Asi budu muset.“

Racci a hmyzí závoje vlnící se v bezvětrí už mi nepatří, ani já jim.

Zůstanou tady a příští léto se bude vzduchem vlnit jiný hmyz.

I já budu jiná, to je nevyhnutelné, a *Červená kniha loučení*, kterou napíšu znova, bude jiná než ta, o kterou jsem přišla sedmého srpna v pět hodin ráno.

Na tenhle ostrov už se asi nevydám. Asi sotva.

Havva přijde až patnáct minut před koncem návštěvních hodin.

Celou tu dobu jsem prostála v jasně žlutém nemocničním županu posetém kopretinami a vyhlížela ji.

Je vedro. Nesnesitelné.

Je červenec a rok 1981.

Když Havva vystupuje z autobusu, visí listy na lípách bez vůle a užitku, a přestože mi z víček stéká do očí pot, takže to vypadá, že se Havva rozpouští v šedavém horku, stane se mi to, co se mi stává, kdykoli ji spatřím: krk se mi dusivě sevře a chrípí zevnitř zvlhne.

Chtěla bych Havvu chránit před světem. Chtěla bych se postavit mezi ni a svět.

Od zastávky jde hbitým krokem s hlavou skloněnou.

Ale já nehledě na křiklavou barvu županu natolik zanikám v rozpáleném dni, že si mě nevšimne.

Má ty nejkratší a nejrychlejší kroky na světě.

Nejisté, ale svět jimi prošívá s přesností šicího stroje Singer.

Odkdy ale chodí se skloněnou hlavou?

„Myslela jsem, že si dáme partičku. To ty ráda, ne?“

V podpaždí svírá šachovnici koupenou v Moskvě:

„Teď už nic nestihnem, když jdeš tak pozdě.“

„Neobviňuj mě pořád.“

Na triku má vyšitého smaragdově zeleného hada.

Žaluzie kavárny zatarasí přísun horka.

Vzduch je ztěžklý skořicí, krevní plazmou a estrogenem.
Ženy, které rodily přirozeně, si s sebou nosí malé polštářky
z domova.

Koněm Havvě vyhodím věž.

Bezmyšlenkovitě postaví svého střelce před moji královnu.

„Ty to nebereš vážně,“ prohlásím.

„Jejda,“ odpoví: „Můžu to vzít zpátky?“

Smaragdový had se zlomyslně leskne.

Mám z Havvy strach. Začala jsem mít.

„Vyhrálas,“ pronese Havva zlehka.

Kavárna se zavírá. Zpanikařím.

„Zavírají,“ podotkne Havva a v hlase nelze přeslechnout jistou úlevu.

„Asi budu muset jít.“

„Ještě ne,“ řeknu a okamžitě vím, že jsem učinila nesprávný
tah: v prosbě je obsaženo i obvinění.

Moje poníženost Havvu štve. Začala štvát.

Ale

zase stojíme ve vedru před nemocnicí. Havva na to přistoupí.

Břicho mě kope. Neznámý spojenec vyjadřuje solidaritu.

Položím Havvinu ruku na své břicho:

„Zkus si to. Trochu zatlač.“

Havva mi přitiskne na břicho dlaň, ten neznámý do ní kopne, ona na sobě nedá nic znát.

„Zítra budeme vědět, co to bude,“ oznámím.

„Zítra?“

Teď by Havva vypadala vyděšeně, pokud bych měla odvahu se na ni podívat.

V listopadu jsem volala Havvě do Pori.

Dostala tam roční herecké angažmá; já se v září učila zacházet s vysavačem a pračkou.

Měla jsem sucho v puse a rozhodla jsem se, že se mi nezlomí hlas, jenže to se nepovedlo:

„Tak je to přece jenom pravda.“

„Co?“

„Budeme mít miminko. V červenci.“

Telefonní linka dlouze a posmutněle šuměla.

Měla jsem být trpělivá, ale nebyla:

„Jsi tam?“

„Kde?“

„No, tam.“

„No, jasně. Jsem tady.“

A opět se vzájemně dotkly čas a strach. Linky chrčely a čekání bylo dlouhé a zdráhavé.

„Gratulace nebude?“

„Ale určitě.“

Toho jsem se chytila. Houkala jsem se jako kus korku v přístavním doku.

„Tak co?“

„Co jako?“

„Nezní to, jako že bys měla radost.“

„Musím si to promyslet.“

„Zítra vyvolají porod,“ řeknu. „Už devět dní přenáším.“

Smaragdový had se leskne na slunci a lesknou se i Havviny vlasy a oči, které se nedívají na mě, ani na kopretiny na mém županu, ani tam, kde nás dělí jen pár centimetrů od toho, kdo má přijít a všechno napravit.